

Cilj – Hrvatska ne smije imati sveučilišta

|| I. Čatić*

Fancevljev prilaz 9
10 010 Zagreb

Akademski i ostala znanstvena zajednica teško je oboljela. Zašto volim *Guardian*? Znalci samo o *vršku igle* ne mogu biti nastavnici. A posljedica? Hrvatska će ostati bez sveučilišta. Odakle ideje za ove iskaze? Iz najnovijeg broja ovog časopisa (11-12/2015).

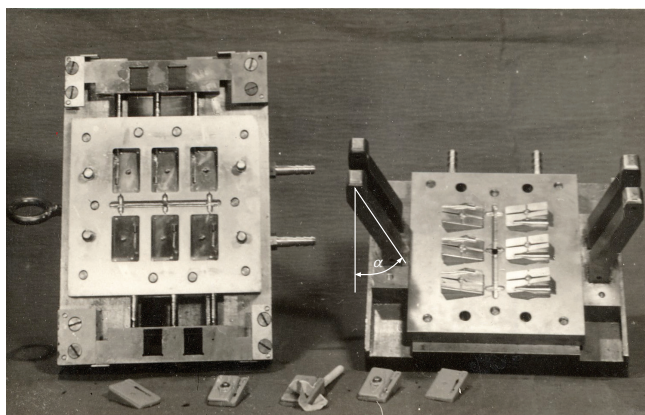
Upravo ovaj broj časopisa dojmivo svjedoči o razlici između e-najave novog broja časopisa i papirnate inačice. Kada otvorite e-najavu novog časopisa, obično pogledate sadržaj. Ako su naslovi tekstova poticajni, pogledate ih. Postoje, istina, i u Hrvatskoj časopisi koje možete odmah i prolistati. Ali teško ćete zaključiti da rubrika *Tehnološke zabilješke* u navedenom broju krije tri izvrsna teksta koja opravdavaju ocjenu o teškoj bolesti svjetske, posljedično i hrvatske znanosti i njezinim brojnim problemima.

Pretenciozno ću se nazvati *svjedokom vremena* kako je započelo predaja znanosti u Hrvatskoj u ruke nezasićenih eksploatora. Štoviše, što će nam posljedično stranci birati sveučilišne nastavnike i pomalo nam likvidirati sveučilišta. Hrvatska će se morati u EU-u zadovoljiti obrazovanjem prvostupnika.

Godina je 1965. Večera u Novinarskom klubu s bračnim parom u kojem je supruga istaknuta znanstvenica, koja je već počela objavljivati u CC-časopisima. Pita me: "je li Ti objavljuješ također članke u CC-časopisima?" Tada sam tek počeo objavljivati u Francuskoj u vodećem časopisu s područja plastike i elastomera. Poučna je priča, pa ju prenosim.

Rad *Brzo dimenzioniranje kosih izvlakača*, objavljen je u časopisu *Strojarstvo* 1963. Bio je, uz desetljeće dugo praktično iskustvo u alatničarstvu, važan dokaz moje osposobljenosti pri odluci da mi se tijekom 1964. omogući višemjesečni rad u Centre d'études des matières plastiques u Parizu i rad sa studentima Ecole Nationale Supérieure des Arts et Métiers (ESNAM). Navedeni članak u francuskom prijevodu objavljen u *Plastiques modernes et élastomères* (1965) preuzet je u predavanja prof. G. Mengesa, Institut für Kunststoffverarbeitung (IKV), Aachen, SR Njemačka. Slijedio je njegov poziv najprije za stipendiju DAAD-a, a zatim i onu Zaklade Alexander von Humboldt.

Ne mogu se ista pravila nametnuti svim znanstvenim područjima. Treba razlikovati područja koja se pretežno bave otkrićima od onih koja se bave izumima i inovacijama. A tada su bila i druga vremena. Broj znanstvenika bio je tada možda manji nego što ih ima danas u jednoj ili dvije zemlje svijeta. Tada se biralo po drugim kriterijima, koje bi trebalo barem djelomično vratiti. Prof. G. Menges natjecao se za red. prof. u konkurenciji 11 kandidata. Po broju radova bio je možda najskromniji. Ali je izborna komisija razgovarala s njim kako on vidi razvoj tada tog novoga sveučilišnog područja. Pokazalo se da ima najjasniju perspektivu. Tijekom njegovog djelovanja IKV je postao vodeći svjetski institut za prerađivanje plastike i kaučukovih smjesa. A prof. G. Menges kao ljubitelj golfa čuva 250 golf loptica. Za svakog doktora po jednu. Osnovna misao IKV-a tada i sada je istraživa-

Slika 1 – Kalup za injekcijsko prešanje kućišta šiljila sa žiletom kao oštrom (1956). To je kasnije bio poticaj za navedeni članak, kako određivati optimalni kut nagiba. (Konstruktor I. Čatić, izrada alatnica Štanca, vlasnik J. Čatić).

nje za praksu. Tamo i danas lokalni nastavnici biraju profesore, ali bez formalnog sudjelovanja bilo koga s katedre za koju se bira nastavnik. Traže se i mišljenja stranih kolega, ali zna se čija je zadnja. A u nas? Uskoro ćemo prijeći na licenciranje nastavnika na temelju ocjene stranaca koji će odlučivati na temelju broja citata i radova upisanim u stranim podatkovima (baza podataka) za čiji se ulazak sada plaćaju sve više cijene. Razvila se nova industrija brojanja radova. A neki moćnici u Hrvatskoj insistiraju da su samo to kriteriji napredovanja. A što bi se dogodilo kada bi se mlade doktore s hrpom radova gdje je broj koautora 3, 125 ili 5154 (podatak iz KUI) pitalo: "A što biste vi novoga uveli kao nastavni predmet ili istraživačko područje?"

Kako je započelo? Protjerivanjem hrvatskih autora iz hrvatskih časopisa. Sve treba predati inozemstvu u ime jedinstvene znanosti. Da se onda vrednuju radovi po nekom faktoru odjeka (IF-faktoru). Pripadam generaciji koja je mogla tiskati radove u svijetu besplatno. Nove generacije to moraju plaćati. Na nekim područjima i basnoslovne sume u tisućama USD. A u što su se pretvorili hrvatski časopisi? U časopise s hrvatskim adresama u kojima objavljuju trećerazredni autori iz dalekog svijeta. Prvo-razredni objavljuju ipak negdje drugdje. Po čemu je hrvatski časopis, koji poput *Engineering Review* iz Rijeke od 10 radova tiska 10 iz Kine? I još dobije relativno visoku potporu MZOS-a?

Svojedobno sam objavio članak *Zašto volim Guardian?* (Hrvatski fokus, 2013.). Premda su članci napisani nezavisno, podudarni su nam stavovi o pitanjima kao što je besramno bogaćenje vlasnika podatkarata, ali i plastičnih vrećica te biogoriva. Ovdje samo o podudarnosti stavova o *San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA)*, koja je u cijelosti potvrdila stavove o štetnosti IF-faktora, opisanoj u časopisu *Strojarstvo* još 2009. Samo naglasak iz tog dijela teksta DORA-e: "Faktor odjeka, poznatiji

* Prof. emeritus Igor Čatić
e-pošta: igor.catic@fsb.hr

kao IF-faktor ne smije se upotrebljavati kao surogat za kvalitetu pojedinog rada, za vrednovanje pojedinačnog doprinosa ili za pošljavanje, promociju ili dodjelu projekta." Nagradno pitanje. Koliko je hrvatskih autora upoznavalo zainteresiranu javnost s DORA-om? Osobno znam čak dva.

Najteže je pisati o temama o kojima je pisano višekratno. Po prvi put o IF-faktoru 1998. A napisano je dovoljno za jedan studijski magistarski rad iz humanistike. Ponovit ću dio teksta iz 2009.: "Hrvatski znanstvenici sada su na najboljem putu da im umjesto činovnika iz administracije unaprjeđenja u viša znanstvena zvanja i sve što posljedično slijedi radi glasovita *Ai*, čimpanza koja zna računati pomoću kompjutera. To su oni hrvatski znanstvenici koji traže da se izbor u više znanstveno zvanje poveže s IF-faktorom. ... Čuli su ili pročitali da postoji nova znanost scientometrija, koja je dobila snažnu potporu povjerenstva koje izrađuje Pravilnik o doktorskim studijima i doktorskim školama na Sveučilištu u Zagrebu. Ono predlaže sljedeću odredbu: "Znanstveni radovi koji se objedinjeni predlažu kao doktorski rad moraju činiti zaokruženu cjelinu od najmanje tri CC ili SCI rada, od kojih jedan u časopisu s faktorom odjeka većim od 1,2. S namjerom da taj pravilnik uđe u uporabu sa školskom godinom 2009./2010. Bi li po tim kriterijima mogli doktorirati L. da Vinci ili A. Einstein?... Zašto se dio hrvatske znanstvene zajednice već te 2009. suprotstavlja takvim kriterijima? Razlog je jednostavan – prihvaćanjem faktora odjeka podupire se zapravo rastuća industrija brojenja, kako je to napisao K. R. Anderson." Nije pritom jedini, ni u svijetu ni u nas. O tome svjedoče tri navedena članka.

Sve što se zbiva otvara nova pitanja. Čemu sve to? Da parafraziram *uglednoga hrvatskog književnika*, koji je nedavno napisao da je hrvatski jezik oklop kojim se brani hrvatski provincijalizam. U redu. Sada će novoj vlasti biti prvi zadatak promjena Ustava u kojem će pisati da cijela znanstvena, a posebno obrazovna zajednica mora započeti sa zamjenom hrvatskog jezika retroprojezikom. U kojem se broji: *one, two, technology* ili *one, two, design*. Pa više nema crtača, projektanata ili konstruktora. Svi

samo dizajniraju. A u sada forsiranoj složenoj kratici (akronimu) STEM u *technology* ne prepoznaju informatiku.

Šalu na stranu. Cilj je vrlo jasan. Treba uništiti hrvatski jezik kao osnovu nacionalnog identiteta, za koji neki smatraju da se može brendirati. Ne trebaju nam više stručne knjige na hrvatskom, pregledni radovi. Treba samo sudjelovati u pisanju tekstova koji imaju i 5 154 autora. Slijedi certificiranje nastavnika po kriterijima objave u basnoslovno bogatim podatcima. Konačni cilj je da Hrvatska ne smije obrazovati bolonjske magistre nego ih prepustiti bogatim europejcima. Dakle, ne trebaju joj sveučilišta, već *sito* koje će propuštati samo izabrane da ih obrazuju moćni. Taj je zahtjev već postavljen tijekom posjete jednog izaslanstva HAZU-u 2004.

Meni je svejedno. Nemam nikoga, pa tako ni onoga tko radi u svijetu umjesto u Hrvatskoj. Nadam se da neću dočekati vrijeme kada moji rječnici neće imati nikakvu vrijednost, osim kao usporedbeni za englesko-njemački. Ali bi si pripadnici akademske i ostale znanstvene zajednice trebali ipak postaviti neka pitanja. Hoćemo li dopustiti da i poslije 6 stoljeća postojanja sveučilišta u Hrvatskoj ona nestanu. U korist nekolicine nadobudnih koji su moćni, ali ne razumiju kuda to sve skupa vodi. Gdje je tu primjerice glas Hrvatskog inženjerskog saveza ili Akademije tehničkih znanosti Hrvatske.

Ovo nije poziv na zatvaranje. Svatko tko želi raditi u Hrvatskoj i učiti nove generacije mora slijediti dobru praksu iz prošlih vremena. Nema majstora bez *fremta*, dakle dulje boravka u svijetu. Svatko treba objavljivati i u svijetu. Ali to nije dovoljno. Ispravno obrazovanje mora biti za cijeli životni vijek. Pritom mora slijediti jednostavnu formulu. Obrazovanje mora biti STEM + SSS, a ne jedno ili drugo. Samo treba najprije znati da STEM znači prirodoslovlje, informatiku, tehniku i matematiku a SSS društveno-humanističke znanosti. Ali odreći se samostalnog prava na izbor svojih nastavnika, osobito sveučilišnih, pokazuje barem jedno. Da ne vjerujemo u sebe. Samo stranci mogu prepoznati tko vrijedi ili ne. Jesmo li za to trebali samostalnu državu?

HRVATSKO DRUŠTVO KEMIJSKIH INŽENJERA I TEHNOLOGA
SEKCIJA ZA EKOINŽENJERSTVO

pozivaju vas na predavanje:

LIJEKOVI U OKOLIŠU

Prof. dr. sc. VALERIJE VRČEK
Farmaceutsko-biokemijski fakultet
Ul. Ante Kovačića 1
10 000 Zagreb

Predavanje će se održati
u srijedu 27. siječnja 2016. u 14.00 sati
u domu HIS-a, soba 10/prizemlje, Berislavićeva 6/I, 10 000 Zagreb

Predavanje je dio tribine:
NOVI ASPEKTI ZAŠTITE OKOLIŠA U HRVATSKOJ
U OKVIRU EUROPSKE UNIJE